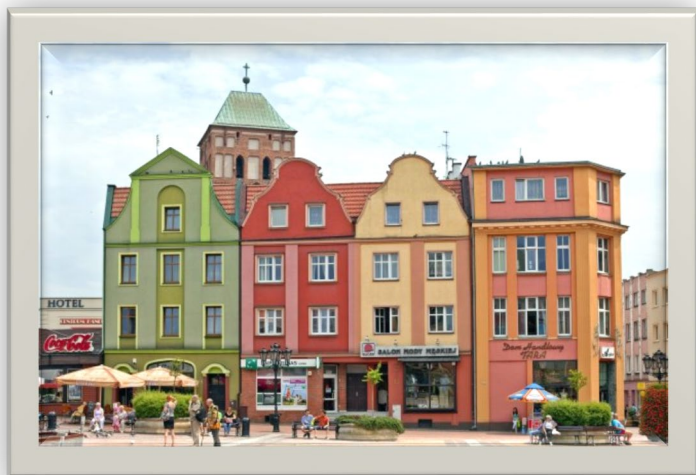

Czy jest przyszłość dla małych miast w Polsce?

Krystian Heffner

Katedra Gospodarki Przestrzennej i Środowiskowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Kwestie definicyjne

- „Małe miasto” najczęściej jest definiowane wg kryterium ludnościowego
- Przeważa opinia, że są to ośrodki posiadające prawa miejskie i populację nieprzekraczającą 20 tys. osób
- Miasta z ludnością do 5 tys. mieszkańców, traktuje się jako bardzo małe. Prawie wszystkie tzw. nowe miasta mieszczą się w tej kategorii

Kwestie definicyjne

- W krajach Unii Europejskiej (także w Polsce), zbiór miast w sensie **ilościowym jest zdecydowanie zdominowany przez ośrodki małe**
- Ich łączny potencjał ekonomiczny, demograficzny i społeczny jest nieporównywalnie mniejszy niż dużych miast i metropolii
- Wymiar ilościowy i równomierny rozkład przestrzenny a także istotny potencjał ludnościowy (ponad 20 % ludności miejskiej, ok. 12 % populacji Polski) sprawia, że **znaczenie MM w procesach rozwoju, wzrasta**

Tabela 9.

Klasyfikacja typologiczna miast według ich wielkości

Typ	Podtyp	Klasa wielkości /liczba mieszkańców/
miasta małe	typu osiedlowego	do 5000
	bardzo małe	5000 - 10000
	małe	10000 - 20000
miasta średnie	półśrednie	20000 - 50000
	średnie	50000 - 100000
miasta wielkie	duże	100000 – 200000
	bardzo duże	200000 – 500000
miasta największe	bardzo wielkie	powyżej 500000
	miasto stołeczne	

Źródło: Brol R., Maj M., Strahl D., Metody typologii miast, Wydaw. AE we Wrocławiu, Wrocław 1990, s. 35

Małe miasta w kształtowaniu lokalnych i regionalnych warunków rozwoju

- Trudno przecenić znaczenie małych miast w kształtowaniu lokalnych, a w wielu wypadkach i regionalnych warunków rozwoju
- Rola małych miast jest dosyć powszechnie marginalizowana i bagatelizowana – a poprzez wymiar ilościowy - oddziałują na warunki i jakość życia mieszkańców oraz ludności wiejskiej w lokalnym otoczeniu
- W skali lokalnej są to ośrodki świadczenia usług publicznych i komercyjnych, a w pewnym stopniu również gromadzenia wiedzy, tworzenia innowacji oraz koncentracji infrastruktury

Małe miasta w kształtowaniu lokalnych i regionalnych warunków rozwoju

- Małe miasta stają się nieodzownym elementem zapobiegania wyludnianiu się obszarów wiejskich
- Wstrzymują (spowalniają) proces przenoszenia się ludności wiejskiej do ośrodków dużych, są składową zrównoważonego rozwoju w skali regionalnej
- Wprowadzanie nowoczesnych instrumentów polityki rozwoju lokalnego w małych miastach wiąże się bezpośrednio z działaniami uaktywniania gospodarki i ruchami społeczno-kulturalnymi obszarów wiejskich, które są (lub powinny być) z nimi synergicznie i integralnie powiązane

Małe miasta w Polsce

- W Polsce aktualnie (2016) jest 697 małych miast (poniżej 20 tys. mieszkańców)
- **187** miast od 10 000 do 19 999 [27%]
- **178** miast od 5 000 do 9 999 [25%]
- **217** miast od 2 500 do 4 999 [31%]
- **115** miast poniżej 2500 mieszkańców [16%]

Reszel

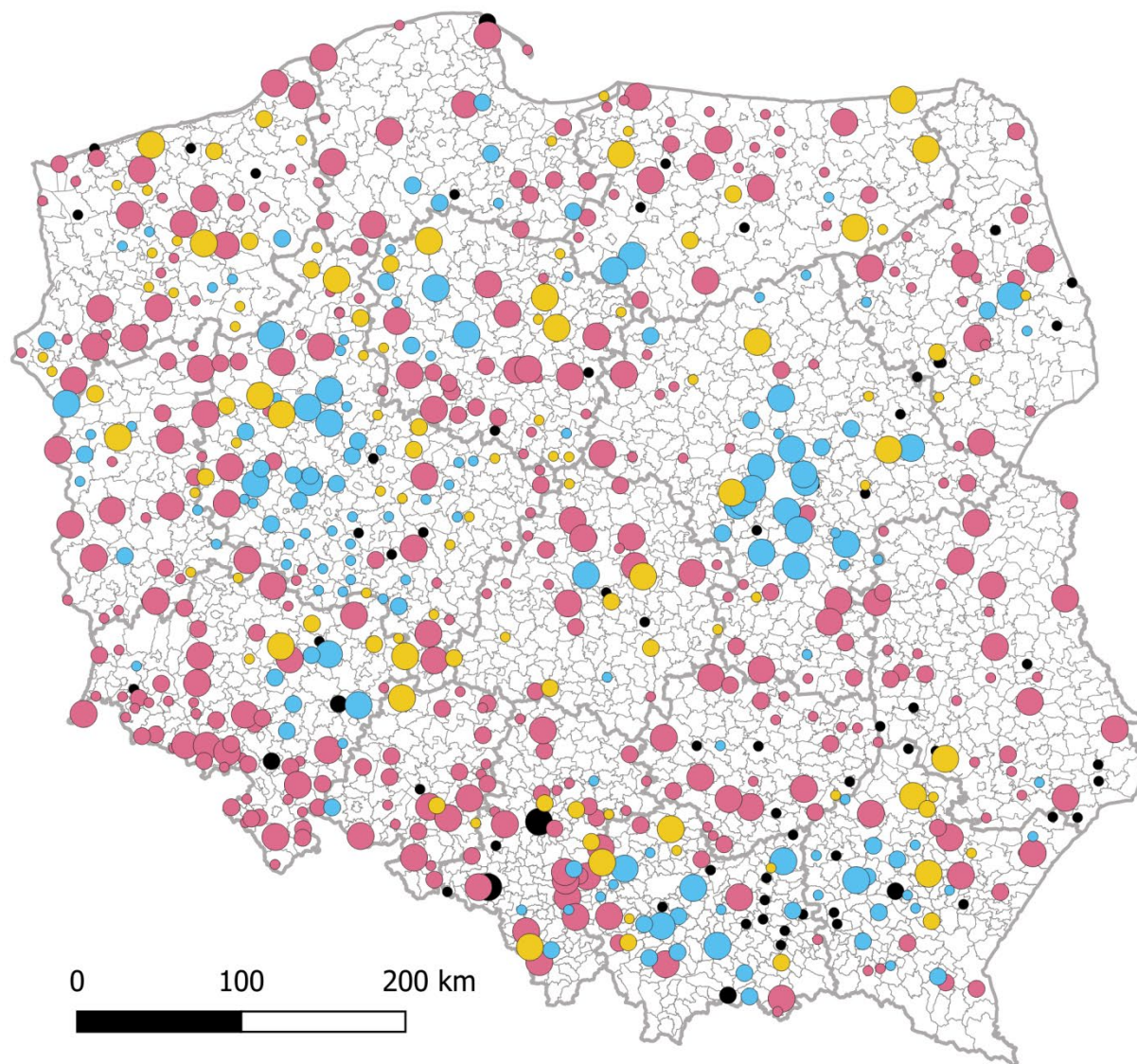
Kazimierz Dolny

Udział ludności małych miast w liczbie ludności miast (A) i liczbie ludności ogółem (B)

	Udział mk małych miast w stosunku do mk miast ogółem	zmiana udziału (...)
1995	19,35	0,00
1996	19,44	0,08
1997	19,87	0,43
1998	19,89	0,02
1999	20,67	0,78
2000	20,58	-0,09
2001	20,65	0,06
2002	20,67	0,03
2003	20,70	0,03
2004	20,74	0,04
2005	20,86	0,12
2006	20,97	0,11
2007	21,03	0,06
2008	21,01	-0,02
2009	21,08	0,07
2010	21,21	0,14
2011	21,17	-0,05
2012	21,17	0,00
2013	21,25	0,08
2014	21,28	0,04
2015	21,46	0,18
2016	21,56	0,10
2017	21,66	0,10
2018	21,67	0,01

Udział mk małych miast w stosunku do lb ludności ogółem	zmiana udziału (...)
11,95	0,00
12,01	0,06
12,28	0,27
12,28	0,01
12,77	0,49
12,71	-0,06
12,73	0,02
12,73	0,00
12,73	0,00
12,73	0,00
12,78	0,05
12,83	0,05
12,84	0,01
12,81	-0,03
12,84	0,03
12,88	0,04
12,83	-0,05
12,80	-0,02
12,82	0,02
12,83	0,01
12,93	0,10
12,98	0,05
13,02	0,05
13,01	-0,01

Zmiany liczby mieszkańców współczesnych małych miast na przestrzeni lat 1995 - 2018

Legenda

zmiany liczby mieszkańców małych miast

■ wzrost

■ stagnacja

■ spadek

● małe miasta powstałe po 1995 roku

□ granice jednostek ewidencyjnych

□ granice województw

liczba mieszkańców miasta

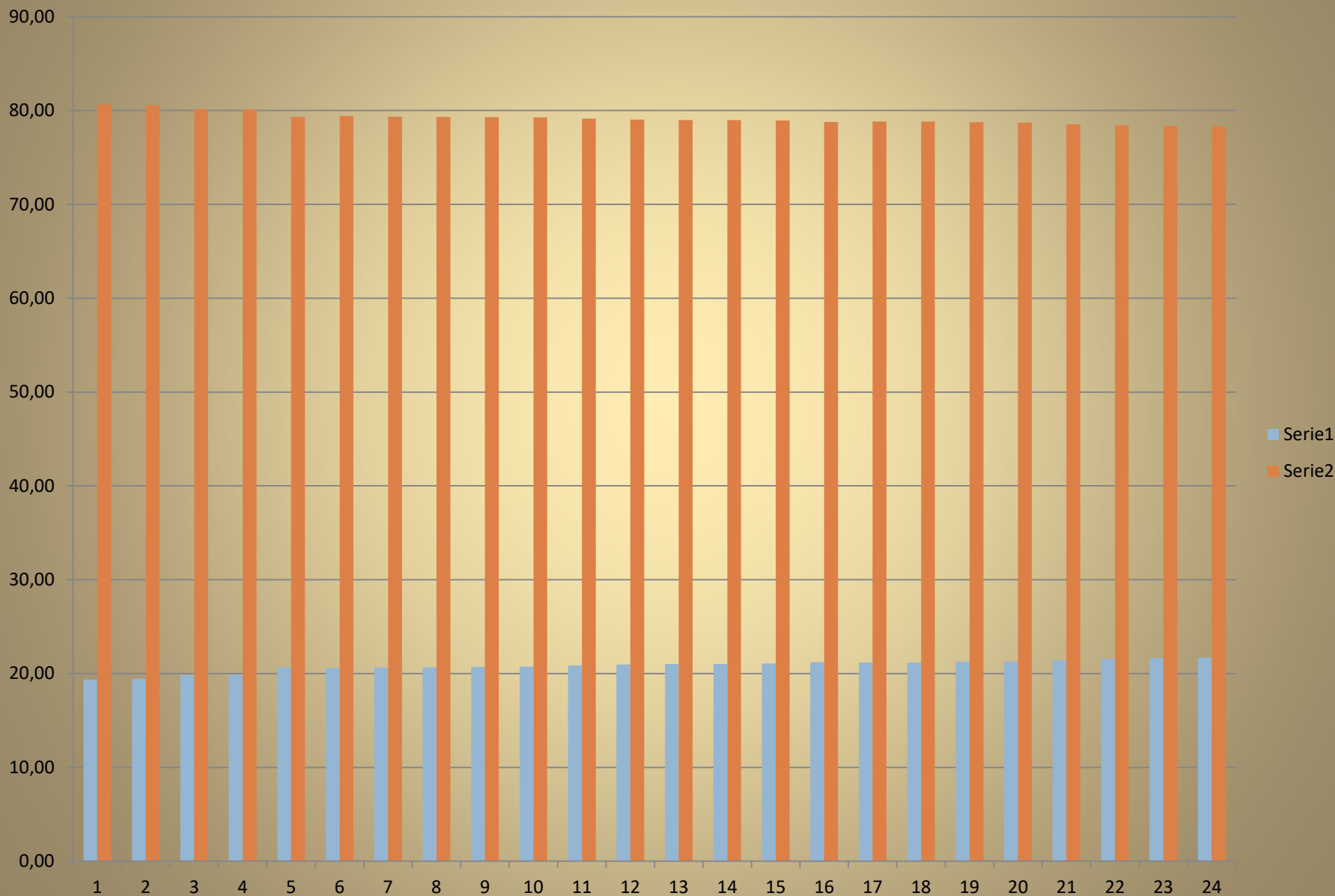
10 000 - 20 000

5 000 - 10 000

poniżej 5 000

0 100 200 km

Udział ludności małych miast w stosunku do ludności miast ogółem 1995-2018

Małe miasta w kształtowaniu lokalnych i regionalnych warunków rozwoju

- Wzrost aktywności w zakresie systematycznych i skoordynowanych działań na lokalnym rynku pracy, rozwijanie systemów komunikacji to czynniki podnoszenia dostępności małych miast i ich wiejskiego otoczenia
- Wiele niekorzystnych zmian, zachodzących w sferze lokalnej może być powstrzymane - w zakresie funkcjonowania substancji miejskiej, infrastruktury, w środowisku przyrodniczym

Szklarska Poręba

Ciągle zmienia się kierunek ilościowych oraz jakościowych przekształceń funkcjonalnych lokalnych ośrodków miejskich w relacji do ich **wiejskiego otoczenia**

Miasta w lokalnej przestrzeni mogą z powodzeniem pełnić **jednocześnie** funkcję:

- **zaplecza dla rolnictwa**
- **centrum obsługującego ludność wiejską w zakresie miejsc pracy,**
- **ośrodka różnorodnych usług,**
- **lokalizacji instytucji z zakresu szkolnictwa, kultury, zdrowia, rozrywki**

RELACJA OBSZARY WIEJSKIE – MAŁE MIASTA

Krasnobród

Otmuchów

RELACJA OBSZARY WIEJSKIE – MAŁE MIASTA

- Małe ośrodki miejskie w zakresie usług i produkcji nastawiają się w szerszym stopniu **na zaspokojenie potrzeb swego wiejskiego zaplecza** niż wyłącznie na obsługę własnych, niewielkich społeczności
- Małe ośrodki miejskie mają jednak w większości **poważne problemy z przejęciem „obsługi” rozwoju obszarów wiejskich** w swoim otoczeniu
- Nastąpiła modernizacja przemysłu i rozwój szeroko rozumianych, chociaż słabo dokapitalizowanych usług w wielu lokalnych ośrodkach miejskich – głównie **chodzi o powiązane zewnętrznie działalności**
- Likwidacja licznych zakładów pracy i w konsekwencji **stagnacja społeczno-gospodarcza** (bezrobocie, dekapitalizacja majątku i infrastruktury, negatywne procesy społeczne itd.) **dotknęła większość niewielkich centrów lokalnych**

Szczawnica Zdrój

PROCESY NEGATYWNE I POZYTYWNE

☀️ **Negatywne zjawiska w sposób szczególny ogarnęły miasta o charakterze monofunkcyjnym, dysponujące po transformacji niewielkim potencjałem gospodarczym**

☀️ **Pozytywny wpływ tych miast na otaczające obszary wiejskie w zakresie tworzenia korzystniejszych warunków i generowania wyższego poziomu aktywności gospodarczej jest bardzo ograniczony**

PROCESY NEGATYWNE I POZYTYWNE

Małe miasta charakteryzują się **zróżnicowanym stopniem powiązań** ekonomiczno - społecznych z lokalnymi obszarami wiejskimi
Są też w **różnym stopniu podatne na wzrost gospodarczy** i rozwój społeczny

Trzy typy małych ośrodków miejskich

- **ośrodki silnie zintegrowane lokalnie** - zazwyczaj **dogodnie położone w przestrzeni** regionalnej i lokalnej, **atrakcyjne** ze względu na warunki ekonomiczne, turystyczne, mieszkaniowe, a przede wszystkim **silnie związane gospodarczo z najbliższą strefą wiejską**
- **ośrodki słabo zintegrowane**
- **małe miasta o nie wykorzystanych możliwościach rozwojowych**

Lądek Zdrój

PROCESY NEGATYWNE I POZYTYWNE

➤ Przynajmniej niektóre z zależności pomiędzy funkcjonowaniem lokalnej gospodarki a zachowaniami gospodarczymi mieszkańców w strefach powiązań badanych miast, **nie są w pełni uświadamiane przez polityków lokalnych i działaczy** zaangażowanych w ich rozwój gospodarczo-społeczny. Również rozpoznanie gospodarczych zachowań mieszkańców miast i ich wiejskiego otoczenia **jest bardzo powierzchowne**.

➤ Lokalne strategie rozwoju powinny uwzględniać **odmienne wzorce zachowań gospodarczych firm rolniczych i nierolniczych** oraz duże różnice pomiędzy rolniczymi i nierolniczymi gospodarstwami domowymi w tym względzie

Supraśl

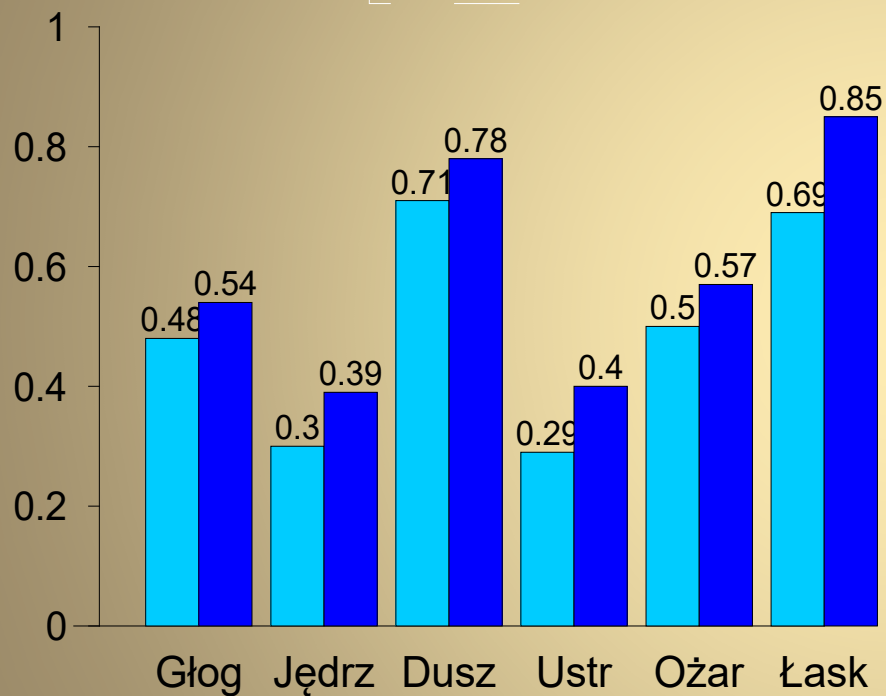
PROCESY NEGATYWNE I POZYTYWNE

- ◆ **Lokalne gospodarcze powiązania firm funkcjonujących w małych miastach są słabe**, przede wszystkim w zakresie zakupów. Zaopatrując lokalny rynek **korzystają głównie z potencjału zewnętrznego**
- ◆ **Firmy nierolnicze są głównym rynkiem pracy dla mieszkańców miast**, mają też duże znaczenie dla ich otoczenia wiejskiego.
- ◆ **Zaskakująco słabe okazują się powiązania z małymi miastami pobliskich gospodarstw rolnych**, tak w zakresie zakupów jak i sprzedaży. Znajomość charakterystycznych wzorców zachowań gospodarczych ma bardzo **duże znaczenie dla formułowania kierunków lokalnej polityki**

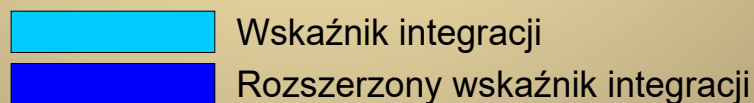
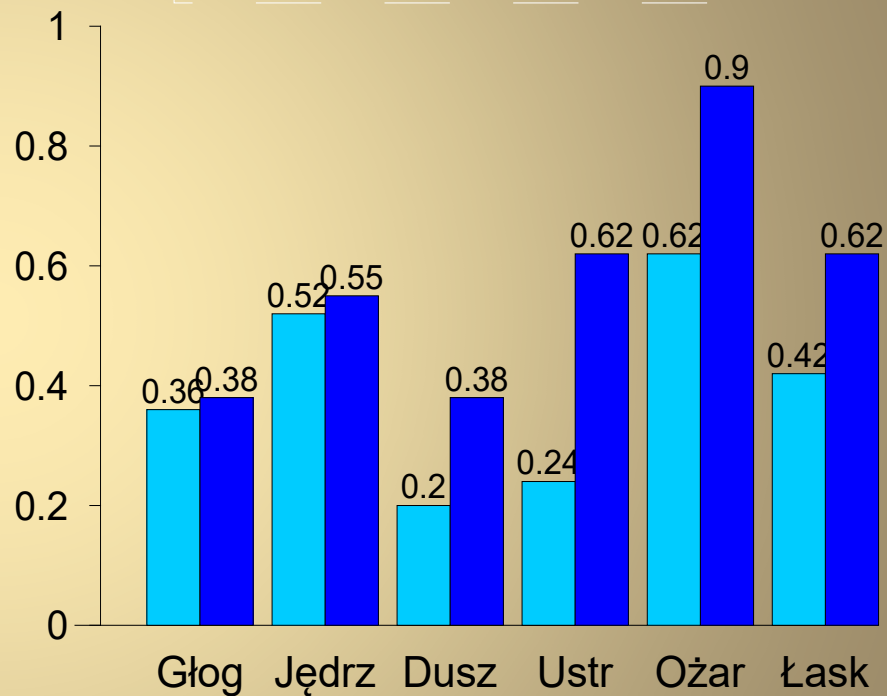
Firmy i farmy (gospodarstwa rolne) – sprzedaż

wskaźniki integracji

Firmy

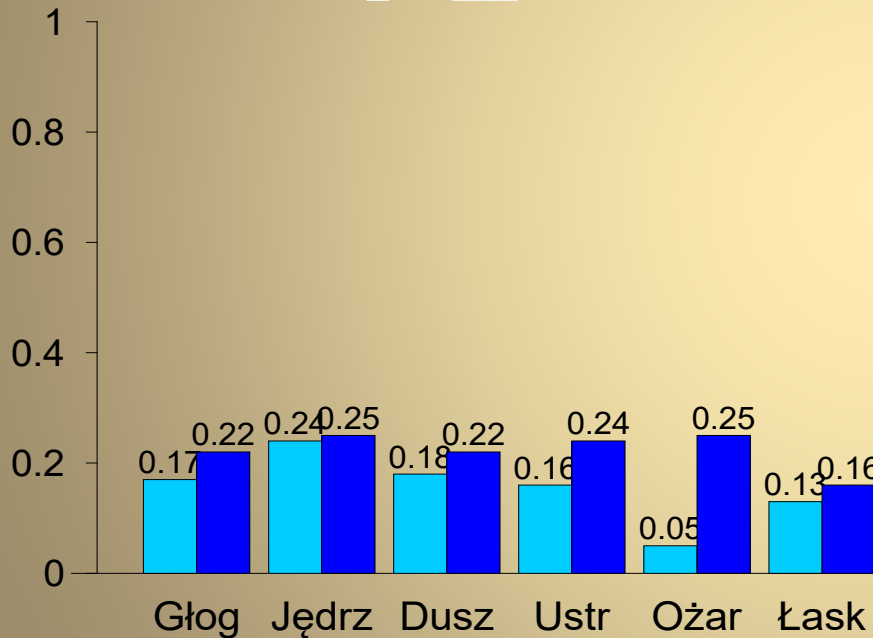

Gospodarstwa rolne

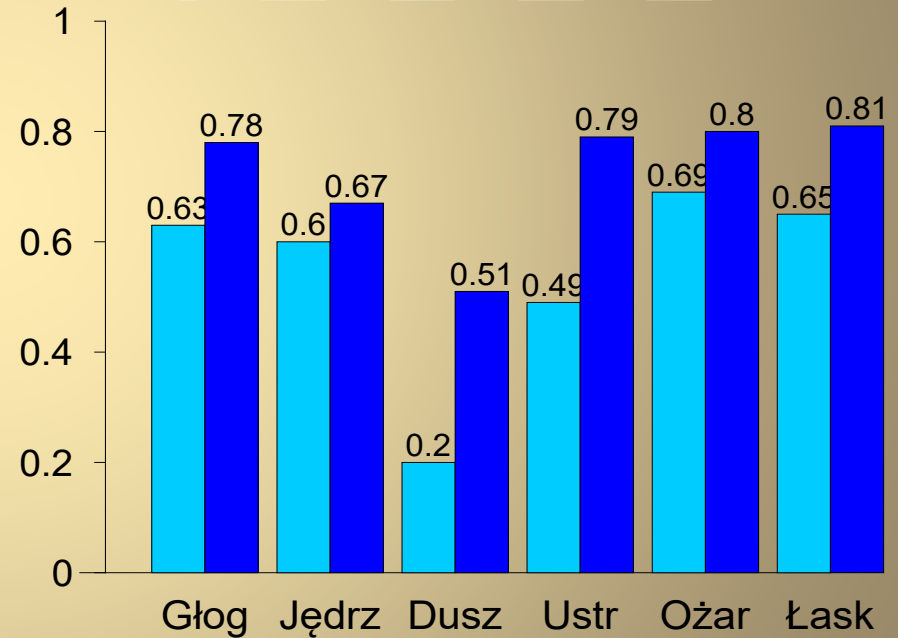

Firmy i farmy (gospodarstwa rolne) – **zakupy** wskaźniki integracji

Firmy

Gospodarstwa rolne

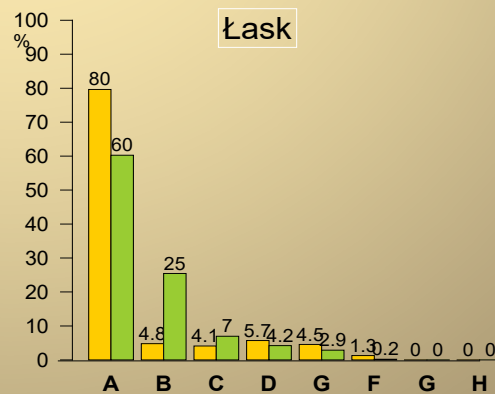
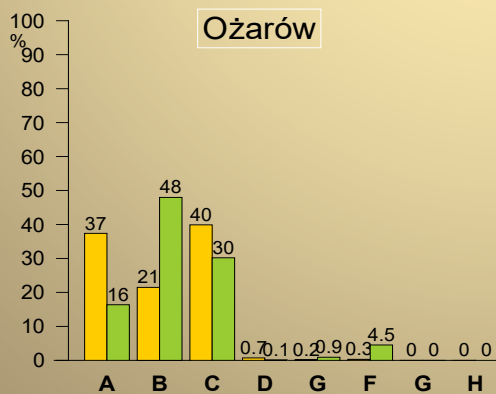
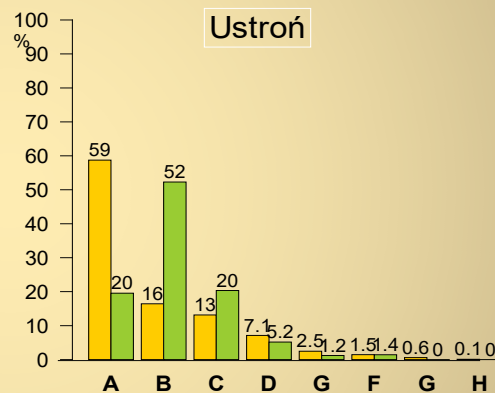
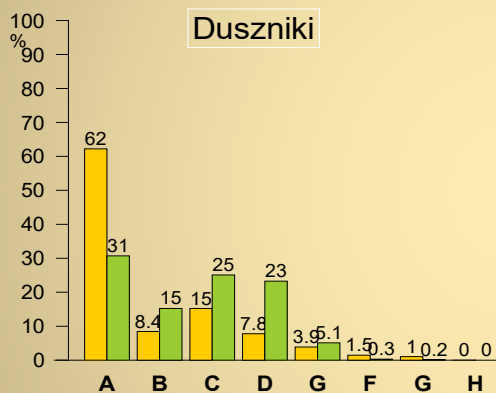
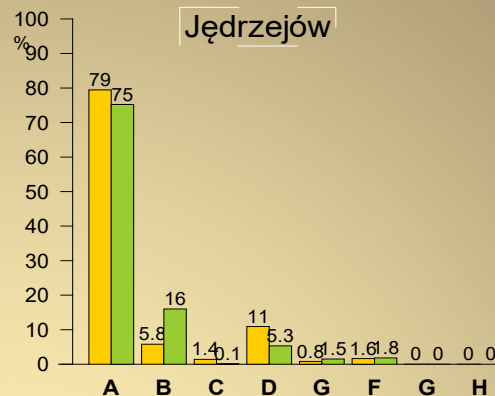
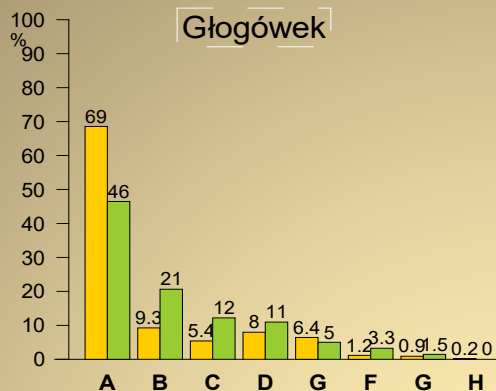
Wskaźnik integracji
Rozszerzony wskaźnik integracji

Strefy stosowane w badaniu powiązań ekonomicznych małych miast w wybranych krajach europejskich

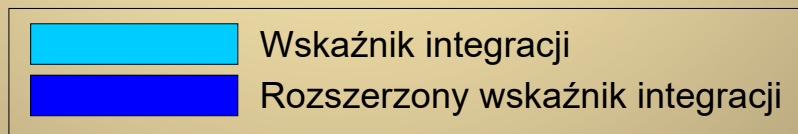
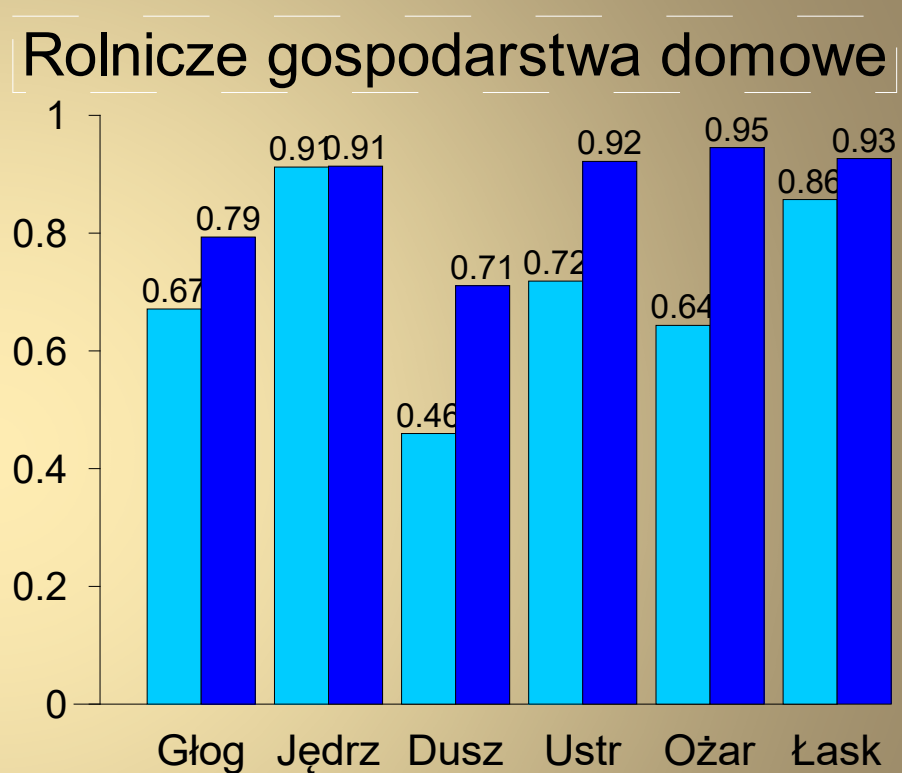
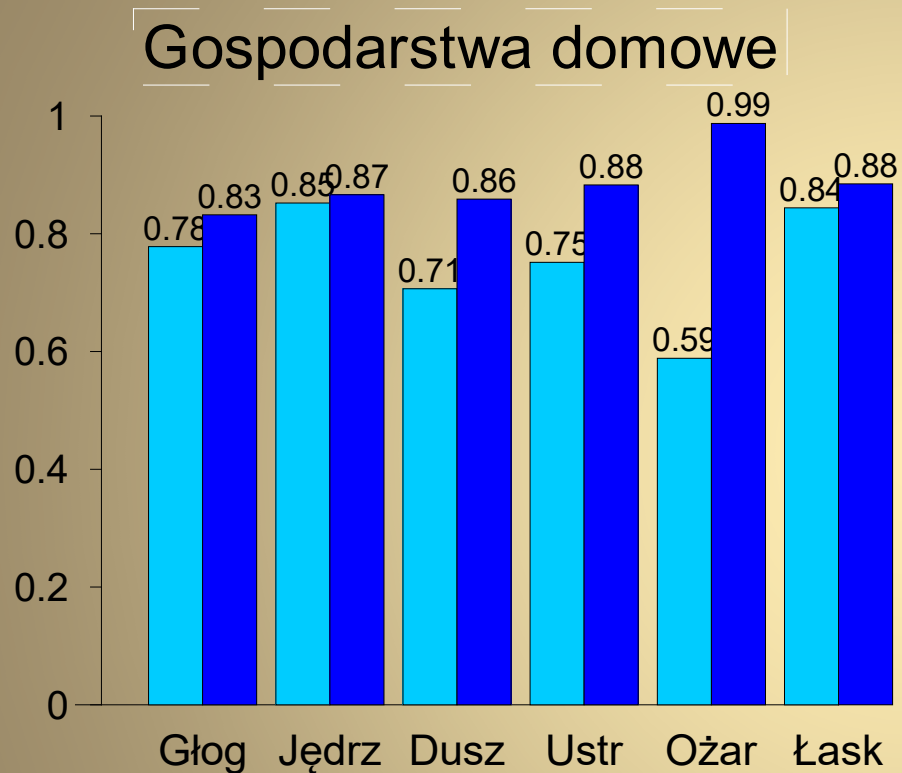
A	wewnątrz miasta
B	do 7 km od centrum miasta
C	7-16 km od centrum miasta
D	obszar w zasięgu powiatu*
E	obszar w regionie (województwie)
F	w pozostałej części kraju
G	w Unii Europejskiej
H	na świecie, poza UE

*Uwaga: Strefy D nie wydzielono w Holandii

Gospodarstwa domowe – **zakupy** (ogółem dobra wysokiego i niskiego rzędu)

Gospodarstwa domowe – zakupy wskaźniki integracji

ZNACZENIE POWIĄZAŃ GOSPODARCZYCH

Ośrodki lokalne różnią się znacznie pod względem

- siły
- zakresu i
- kierunków powiązań gospodarczych

Istotny jest przede wszystkim spadek znaczenia bliskości usług dla ich odbiorcy, chociaż część ciągle wymaga obecności odbiorcy, co wymusza ich lokalizację na poziomie lokalnym

Mniejsze miasta coraz śmielej wchodzą do gry o inwestorów otwierających w Polsce centra usług dla biznesu. Np. Sandomierz – tu japoński koncern Pilkington otworzył service center przy swoim zakładzie produkcyjnym

Polanica Zdrój

Powiązania z obszarami lokalnymi

- Bezpośrednie, wzajemne powiązania z zapleczem wiejskim:
 - rolniczym, (o dominacji funkcji rolniczej i obsługi rolnictwa)
 - nastawionym na turystykę, (o istotnym udziale w gospodarce lokalnej funkcji turystycznej)
 - zurbanizowanym i często również uprzemysłowionym, w zasięgu oddziaływania dużej aglomeracji miejskiej (o dominacji funkcji pozarolniczych i wysokim poziomie urbanizacji wsi)

Pyskowice w obiektywie

Powiązania z obszarami lokalnymi

- Tego typu lokalne centra, wyróżnione za pomocą kryterium ludnościowego nie tworzą jednolitej grupy, tak pod względem ludnościowym, jak i społeczno-gospodarczym, funkcjonalnym oraz morfologicznym
- Ośrodki miejskie małe mają głęboko zróżnicowane uwarunkowania i możliwości rozwoju
- Część wykorzystuje swoje walory intensywnie, inne wymagają większego lub mniejszego wsparcia

Kleszczele

Szlichtyngowa

Funkcje obsługi ludności wiejskiej i związki w hierarchii ośrodków miejskich

Kryterium **podziału zbioru małych miast na grupy typologiczne** jest

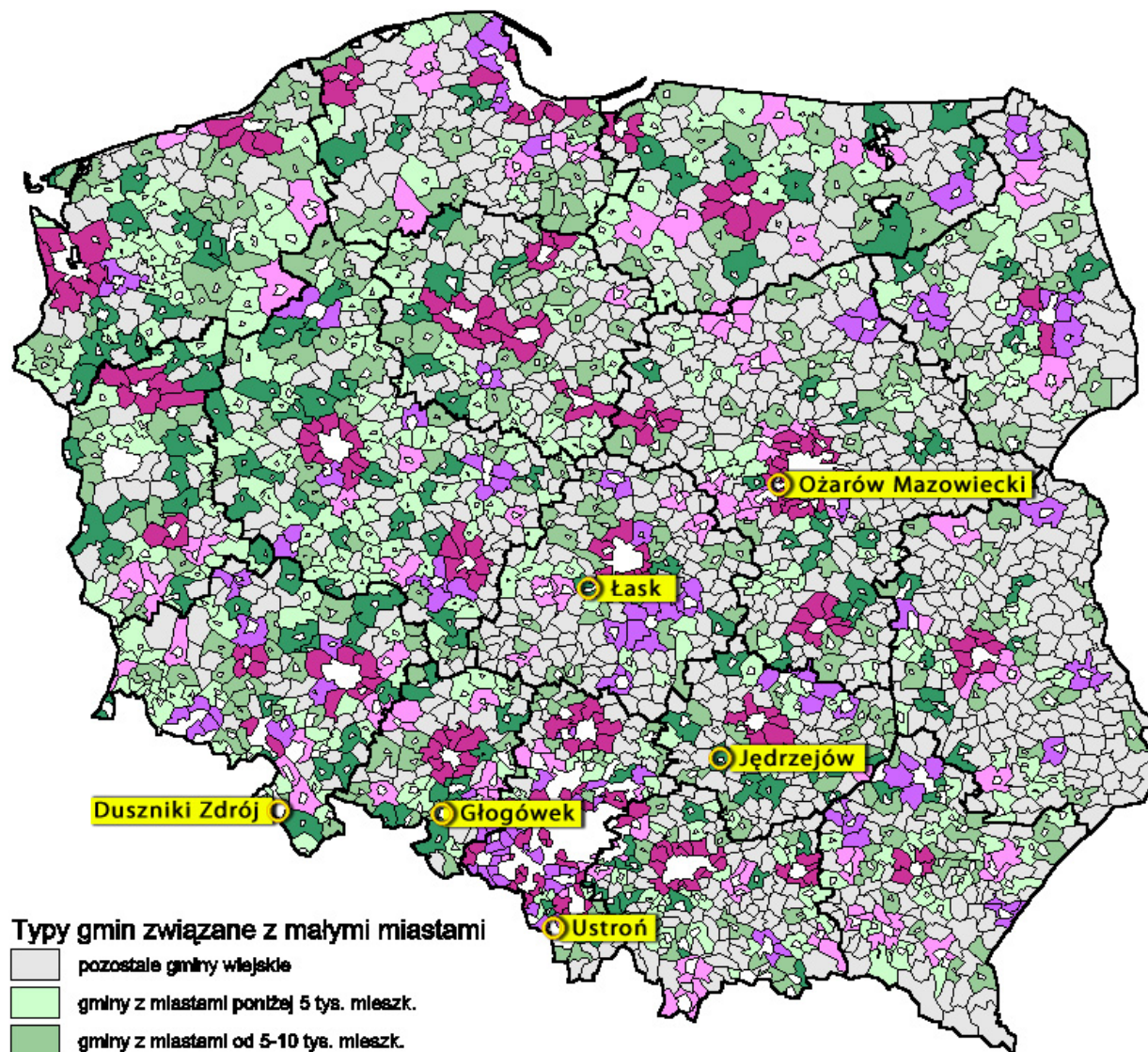
- z jednej strony - pochodną ich wielkości mierzonej **liczbą mieszkańców**,
- z drugiej - **rodzajem kontaktu** z gminami wiejskimi różnych typów oraz z innymi miastami.

Pod względem funkcjonalnym obszary wiejskie można podzielić stosując różne kryteria ich grupowania:

- np. gminy z przewagą funkcji rolniczej, przemysłowej, usługowej lub mieszkaniowej,
- bez dominującej funkcji czyli wielofunkcyjne lub monofunkcyjne
- lub gminy zurbanizowane i niezurbanizowane
- z przewagą gospodarki rolnej lub leśnej,
- z rozwiniętą turystyką i obsługą ruchu turystycznego oraz z funkcją uzdrowiskową

Mapa

Małe miasta i ich bezpośrednie zaplecze wiejskie w Polsce

Typy gmin związane z małymi miastami

- pozostałe gminy wiejskie
- gminy z miastami poniżej 5 tys. mieszk.
- gminy z miastami od 5-10 tys. mieszk.
- gminy z miastami od 10-25 tys. mieszk.
- gminy z miastami od 25-50 tys. mieszk.
- gminy z miastami od 50-100 tys. mieszk.
- gminy wiejskie w aglomeracjach miejskich pow 100 tys. mieszk.

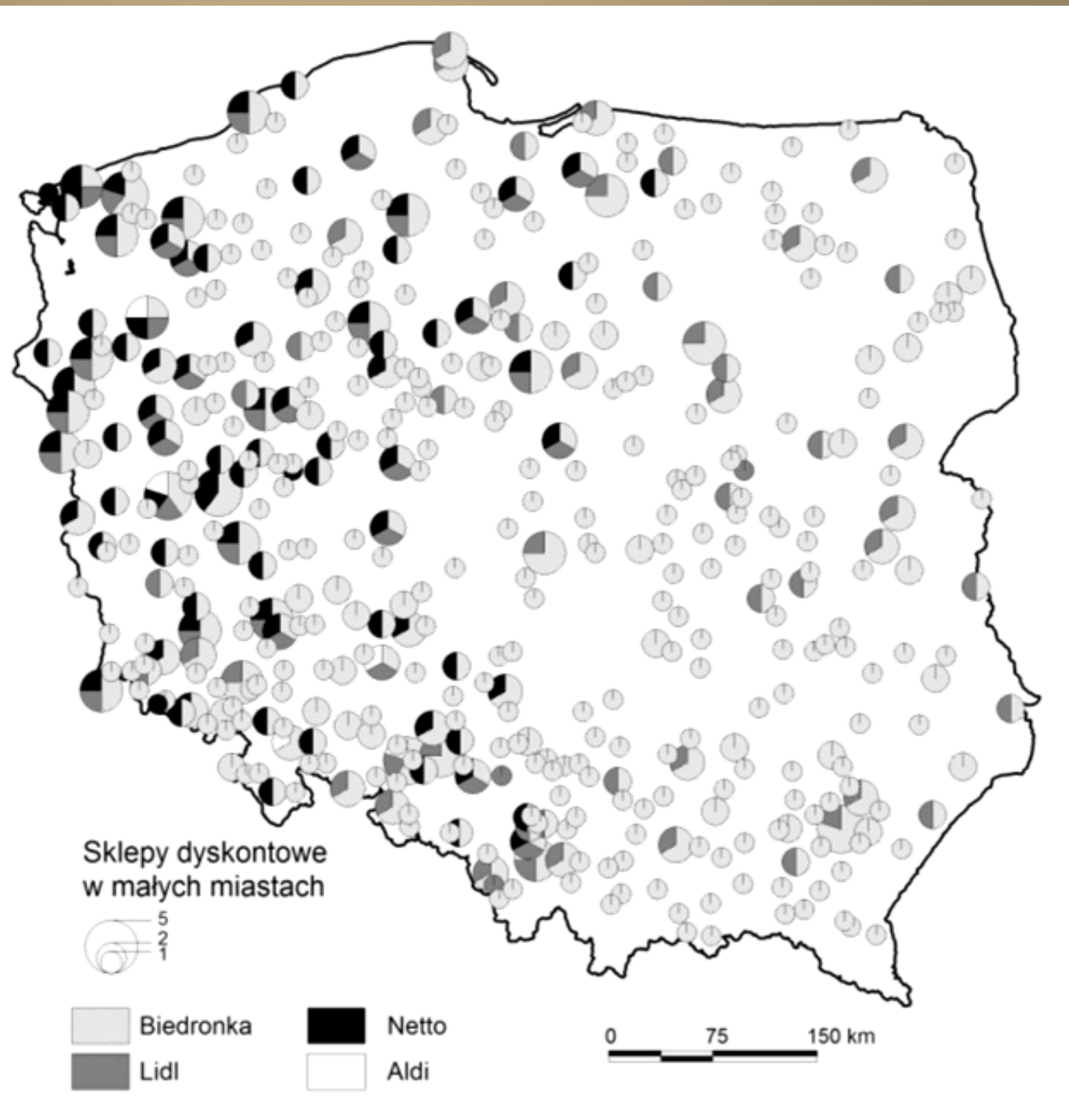
Wymagania lokalizacyjne sieci sklepów dyskontowych w Polsce w 2010 r.

Nazwa sieci	Wielkość miejscowości	Powierzchnia działki (m ²)	Powierzchnia lokalu (m ²)	Pozostałe wymagania
Aldi	brak wskazań	> 3 000	800–1 200	parking; możliwość dostaw przez 40 t samochody ciężarowe
Biedronka	> 15 tys. mieszkańców	4 000–8 000	800–1 000	parking; lokal na parterze; przy głównym szlaku komunikacyjnym
Lidl	> 8 tys. mieszkańców	> 4 000	800–1 500	parking; parter; „korzystne położenie”
Netto	> 10 tys. mieszkańców	> 4 000	1 100	parking; centrum miasta; przy osiedlach, ruchliwych ciągach komunikacyjnych

Małe miasta
z dyskontami
bez sklepów
dyskontowych
(2016)

Typy sieci dyskontowych w małych miastach

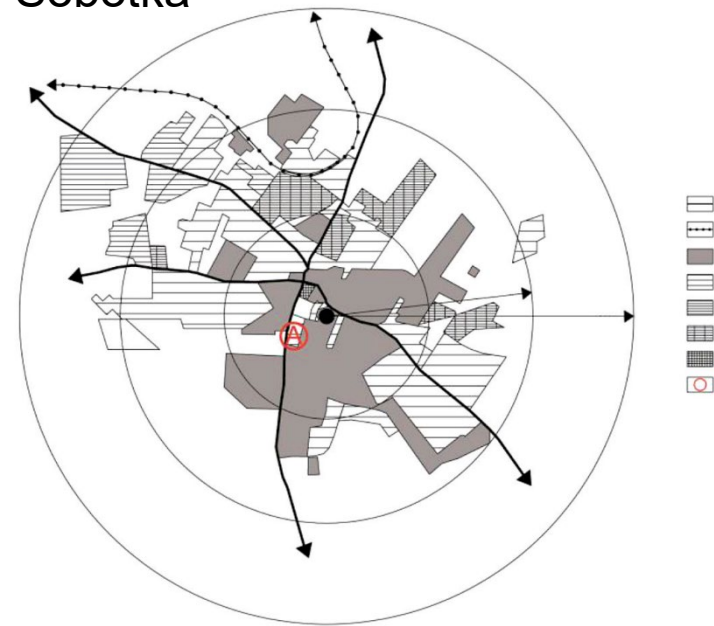
Jelcz-Laskowice

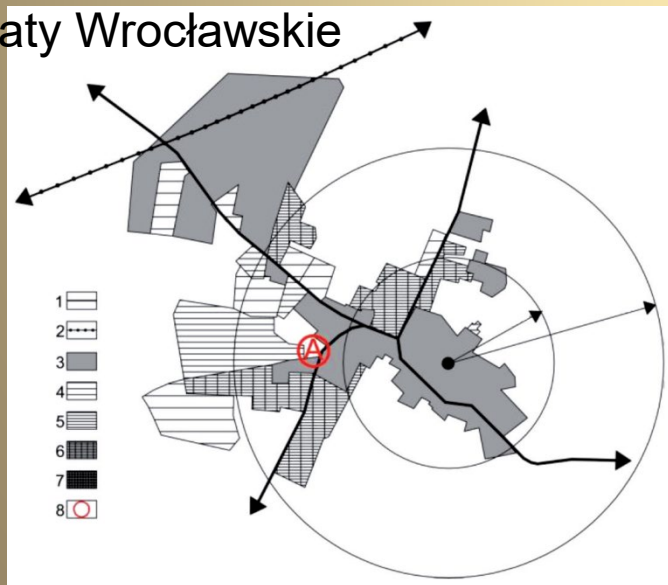
Oborniki Śl.

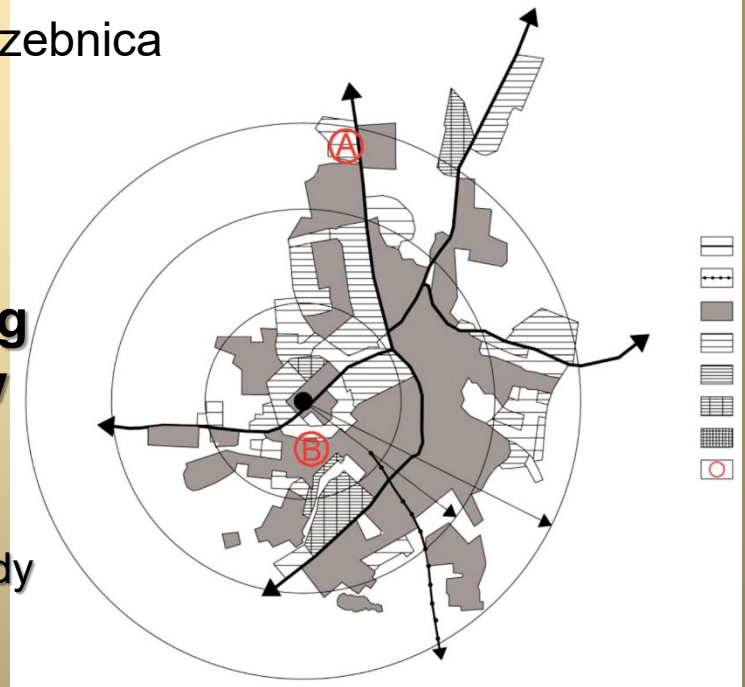
Sobótka

Katy Wrocławskie

Trzebnica

Lokalizacje handlu i usług sieciowych w małych miastach
(wybrane przykłady z otoczenia Wrocławia)

Źródło: Masztalski, Szumilas 2018

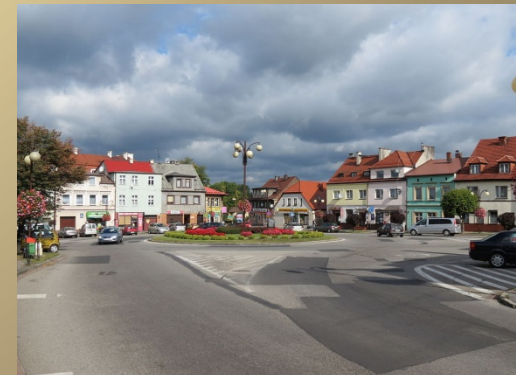
Problemy utrudniające funkcjonowanie małych miast

- **stagnacja gospodarcza małych miast**, wiążąca się z monofunkcyjnością przemysłową i słabnącą rolą obsługi rolnictwa
- **negatywne procesy demograficzne** i depopulacja wsi, ograniczające potencjał lokalnych rynków
- **brak istotnych zmian jakościowych na wiejskim rynku pracy** (w tym bezrobocie) inicjujący odpływ migracyjny oraz rosnące zagrożenia społeczne
- **słaba akumulacja kapitału**, dekapitalizacja majątku produkcyjnego, usługowego i mieszkaniowego uniemożliwiająca inicjowanie zmian
- **degradacja układu miejskiego**, często poprzez nieprzemyślane lokalizacje inwestycji i słabe wykorzystanie elementów wartościowych (np. struktur zabytkowych)
- **słaba dostępność komunikacyjna**, paradoksalnie często pogłębianą przez unowocześnianie infrastruktury transportu

ZNACZENIE POWIĄZAŃ GOSPODARCZYCH

- ⊕ Z punktu widzenia związków między małym miastem i obszarami wiejskimi - typ gospodarki tych ostatnich odgrywa kluczową rolę
- ⊕ Ponad 1/3 gmin wiejskich (34,6 %) jest powiązana bezpośrednio z ośrodkami małymi, liczącymi co najwyżej 20 tys. mieszkańców lub leży w ich strefie oddziaływania, często bezpośrednio granicząc z małym miastem
- ⊕ Takie zróżnicowanie regionalne nasycenia lokalnymi ośrodkami miejskimi, bezpośrednio powiązanymi z wiejskim zapleczem może być ważnym punktem wyjścia do ukierunkowywania regionalnych i subregionalnych strategii rozwoju w stronę procesów gospodarczej koncentracji lub polaryzacji

Sośnicowice

Powiązania gospodarcze w układzie lokalnym małe miasto - obszary wiejskie

Mierząc powiązania gospodarcze miasto - zaplecze wiejskie i analizując rozkład powiązań gospodarczych na poziomie lokalnym możemy stwierdzić,

że **transakcje** zawierają trzy różne, ale współzależne elementy: **ilość, wartość i odległość**

Jeśli ilość transakcji może być istotna dla podejmowanych ruchów transportowych, to nie wskazuje na rzeczywiste ich znaczenie dla lokalnej gospodarki. Jest możliwe, że znaczna ilość transakcji może dotyczyć dóbr niskiego rzędu, generując niewielkie dochody dla lokalnego ośrodka

Potrzebna jest zatem wiedza o wartości każdej indywidualnej transakcji lub o ich zbiorze, a dla rozpoznania wzorca przestrzennego transakcji w konkretnym układzie lokalnym pokonywany przy każdej transakcji dystans ma znaczenie kluczowe

MODEL ZAMKNIĘTEGO CYKLU NIEKORZYSTNYCH ZMIAN W ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

NIEKORZYSTNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

- Trudne warunki środowiskowe dla gospodarki rolnej (obszary górskie, słabe gleby, brak lub nadmiar wody, itp.)
- Słaby dostęp do lokalnego i regionalnego rynku produktów rolnych (trudności z utrzymaniem sieci drogowej i kolejowej), oddalenie od rynku zbytu.
- Monofunkcyjność rolnicza.
- Słaba lub zmniejszająca się dostępność do usług publicznych (szkoły, przedszkola, żłobki, przychodnie lekarskie, placówki kultury, handel).

INICJALNE SKUTKI STRUKTURALNE

- Relatywnie duże nakłady pracy w rolnictwie i zmniejszające się dochody gospodarstw domowych.
- Trudności w konkutowaniu na rynku rolnym i spadek efektywności gospodarstw rolnych.
- Uruchomienie wahadłowego odpływu młodzieży do szkół - duża część ma charakter definitywny.
- Odpływ "nadmiaru" zasobów pracy wahadłowy, czasowy, definitywny do ośrodków miejskich (lokalnych, regionalnych, przemysłowych) - selektywna migracja.
- Brak inwestycji w sektorze przedsiębiorstw pozarolniczych i utrzymywanie monofunkcyjnego charakteru wsi.

KONSEKWENCJE DEMOGRAFICZNE, EKONOMICZNE, SPOŁECZNE I PRZESTRZENNE

- Zapoczątkowanie zmian w strukturze wiekowej i płci ludności (spadek udziału kobiet w grupach młodszych, wzrost udziału kobiet w wieku poprodukcyjnym, wzrost udziału osób starszych).
- Spadek liczby ludności - zmniejszanie się potencjału demograficznego miejscowości wiejskich.
- Zmniejszanie się dochodów mieszkańców wsi i spadek siły nabywczej mieszkańców.
- Pojawienie się konieczności racjonalizacji rozmieszczenia usług publicznych, stopniowy zanik placówek w miejscowościach ze zmniejszającym się potencjałem usługobiorców (likwidacja szkół, przedszkoli, placówek służby zdrowia, handlu i usług).
- Pojawienie się niewykorzystywanych obiektów (pustych) użyteczności publicznej, nieużywanych zagrod rolnych, niezamieszkałych budynków, zanik usług dla rolnictwa.

OŚIĄGNIĘCIE PUNKTU ZWROTNEGO W ROZWOJU WSI I WEJŚCIE W KOLEJNY CYKL NEGATYWNYCH ZMIAN

- Znaczący spadek liczby ludności wsi wywołany starzeniem się populacji i odpływem migracyjnym.
- Liczne niezamieszkałe budynki i gospodarstwa rolne, puste obiekty użyteczności publicznej.
- Zaprzestanie funkcjonowania infrastruktury technicznej.
- Pogorszenie się dostępności komunikacyjnej i transportowej wsi, zanik obsługi komunikacją publiczną.
- Brak instytucji sektora publicznego, konieczność korzystania z placówek i instytucji zewnętrznych (ośrodek gminny, małe miasto, ośrodek ponadlokalny, ośrodek regionalny).
- Likwidacja handlu i usług, spadek atrakcyjności osadniczej miejscowości wiejskich, w tym dla tzw. drugich domów.

NARASTANIE PROBLEMÓW ROZWOJOWYCH I NEGATYWNYCH SKUTKÓW PRZESTRZENNYCH

- Zmniejszanie się arealu ziemi wykorzystywanej rolniczo, wzrost arealu nieużytków.
- Brak miejsc pracy dla mieszkańców ze względu na spadek potencjału produkcji rolniczej i niewystarczające inwestycje (lub ich brak) w sektorze pozarolniczym.
- Starzenie się społeczności wiejskich, odpływ ludności w wieku produkcyjnym, wzrost migracji definitywnych, w tym osób starszych.
- Spadek aktywności i mobilizacji społecznej, narastanie nastrojów migracyjnych, wiązanie przyszłości z innymi miejscami.
- Stopniowy zanik instytucji sektora publicznego, trudności z finansowaniem usług i bezpośrednią obsługą mieszkańców.
- Przesunięcie dostępu do usług publicznych do miejscowości większych (siedziby gmin, małe miasta) - wzrost uciążliwości prowadzenia działalności gospodarczej i spadek atrakcyjności funkcji mieszkaniowej w mniejszych i rozproszonych wsiach.
- Trudności z utrzymaniem infrastruktury technicznej miejscowości wiejskich (wodociąg, en. elektryczna, kanalizacja), wzrost kosztów eksploatacji, problemy z infrastrukturą drogową (np. utrzymanie ruchu zimą), zamykanie linii kolejowych.

FINALNE KONSEKWENCJE W STRUKTURZE OBSZARÓW WIEJSKICH

- Niewystarczający potencjał ludnościowy do podtrzymania funkcji gospodarczych i mieszkaniowych wsi - zanik miejscowości wiejskiej (brak mieszkańców, stopniowa degradacja istniejącej zabudowy).
- Pojawienie się zanikających wsi, wsie rozproszone, wsie wyludnione, wsie pozbawione bazy ekonomicznej.
- Pojawienie się nowych, sezonowych mieszkańców wsi wykorzystujących walory środowiskowe, krajobrazowe wsi (drugie domy, turystyka wypoczynkowa, aktywna rekreacja).

Powiązania gospodarcze

Definicja

sieć transakcji o zróżnicowanej naturze, które generują zarówno dochody wewnątrz lokalnej gospodarki jak i te, które wychodzą z niej na zewnątrz

Rozpoznanie ich natury polega na mierzeniu wielkości i rozkładu przestrzennego transakcji o charakterze gospodarczym wewnątrz małych miast i w ich bezpośrednim otoczeniu wiejskim

Imielin

Ustron

POWIĄZANIA MAŁYCH MIAST I LOKALNE RYNKI PRACY

Oddziaływanie małych miast na rynek pracy obszarów wiejskich odbywa się przede wszystkim pośrednio

Małe miasta są czynnikiem ułatwiającym, ale często utrudniającym tworzenie i utrzymywanie miejsc pracy w wiejskim zapleczu. W podobny sposób wpływają na dostęp ludności wiejskiej do miejsc pracy zlokalizowanych poza wsią.

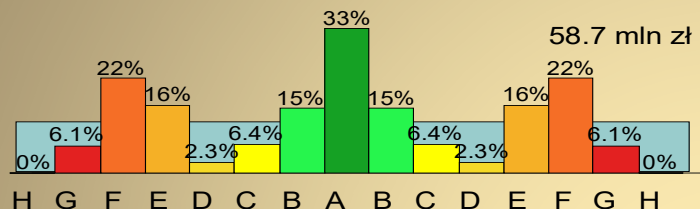
Znaczenie ma tu przede wszystkim struktura przestrzenna systemu osiedli wiejskich oraz samych wsi, a także **charakter powiązań w lokalnym systemie osadniczym**

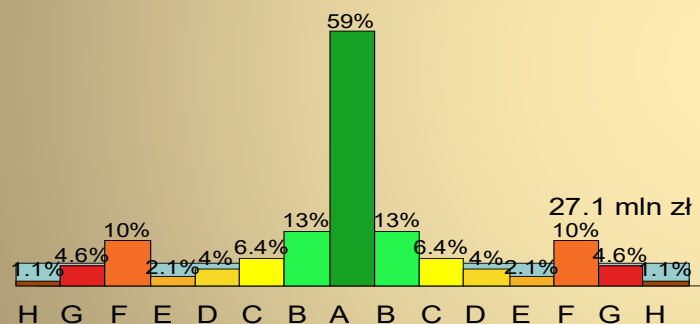
Wskaźniki ekonomiczne (Economic footprints)

Firmy – sprzedaż (w tle wartość obrotów)

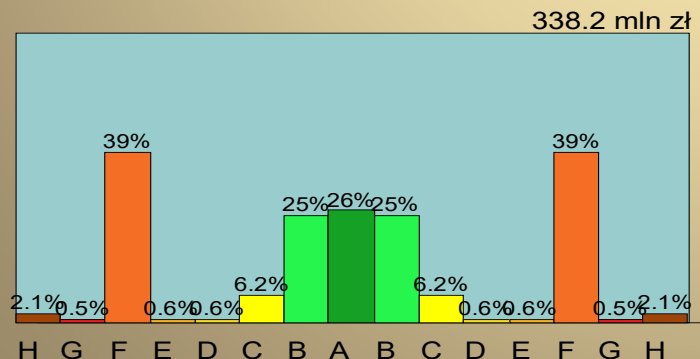
Głogówek

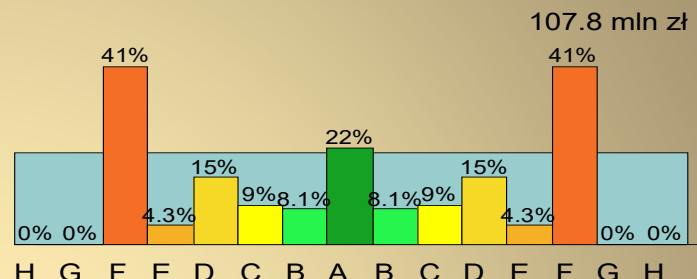
Duszniki Zdrój

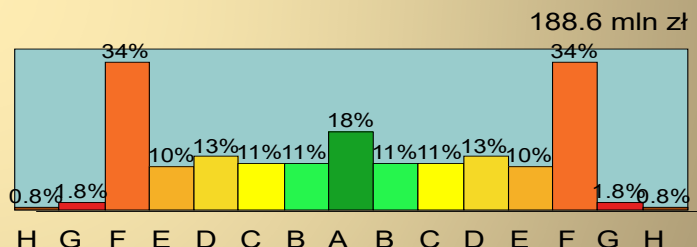
Ożarów Mazowiecki

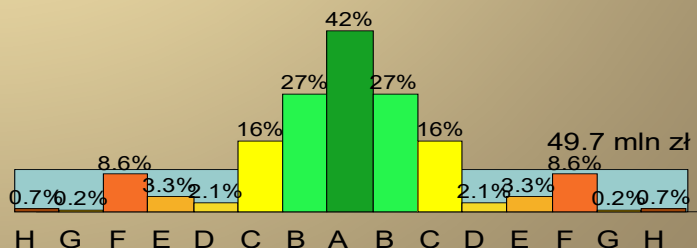
Jędrzejów

Ustroń

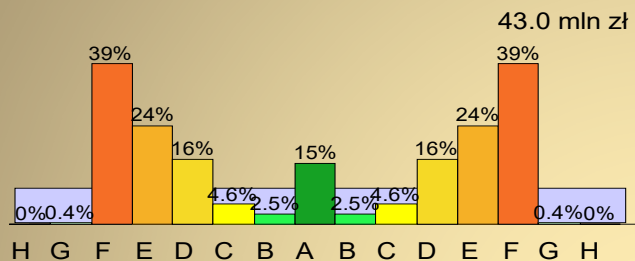
Łask

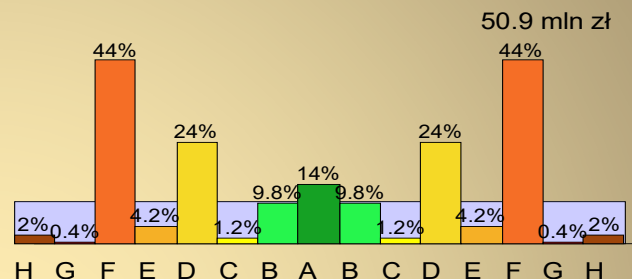
Wskaźniki ekonomiczne (Economic footprints)

Firmy – zakupy (w tle wartość obrotów)

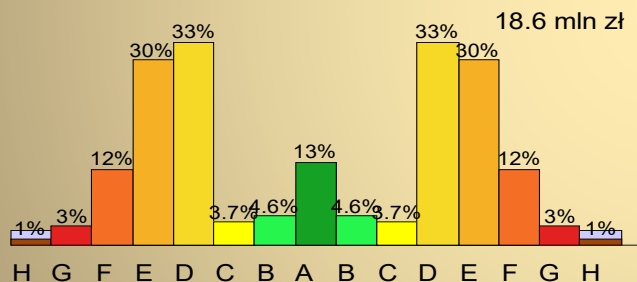
Głogówek

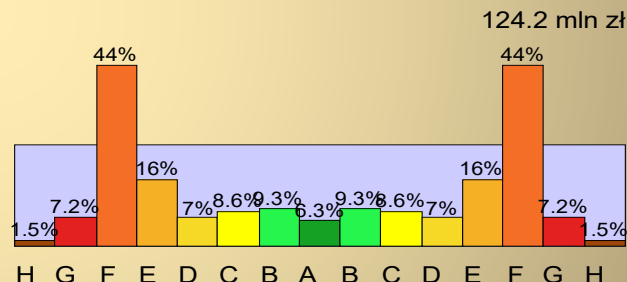
Jędrzejów

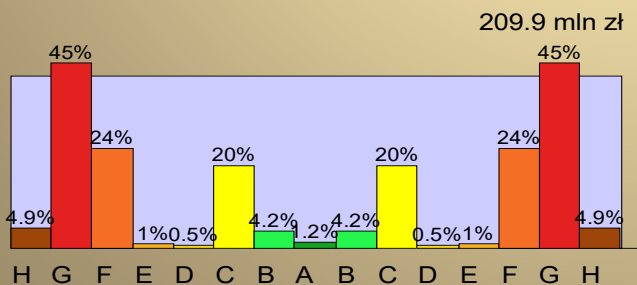
Duszniki Zdrój

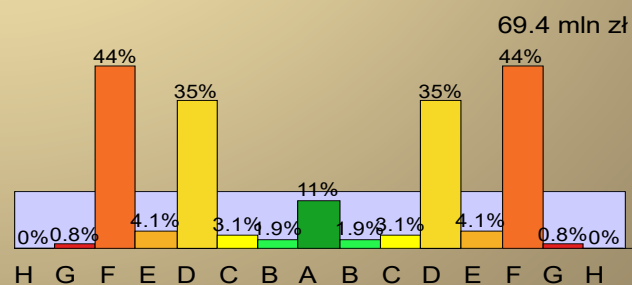
Ustroń

Ożarów Mazowiecki

Łask

Małe miasta:

Jędrzejów, Ożarów
Mazowiecki,
Głogówek,
Kozuchów,
Mszczonów, Łask,
Duszniki Zdrój

WNIOSKI

- W małych miastach i ich otoczeniu wiejskim zdecydowanie dominują ilościowo mikrofirmy o usługowo-handlowym charakterze, **bardzo niewielki** jest **udział przedsiębiorstw produkcyjnych** to **bardzo** upodabnia małe miasta do siebie, niezależnie od ich lokalizacji
- Charakterystyką, która **różnicuje strefy wiejskie** poszczególnych miast jest **udział dochodów uzyskiwanych poza rolnictwem**. W **gospodarstwach domowych** – i to zarówno nie rolniczych jak i rolniczych **istotne znaczenie mają dwie kwestie** - **poziom dochodów** oraz **dominujący typ zakupów** (niższego lub wyższego rzędu)
- Można **wyraźnie powiązać dochody rodzin z przestrzennymi wzorcami zakupów**

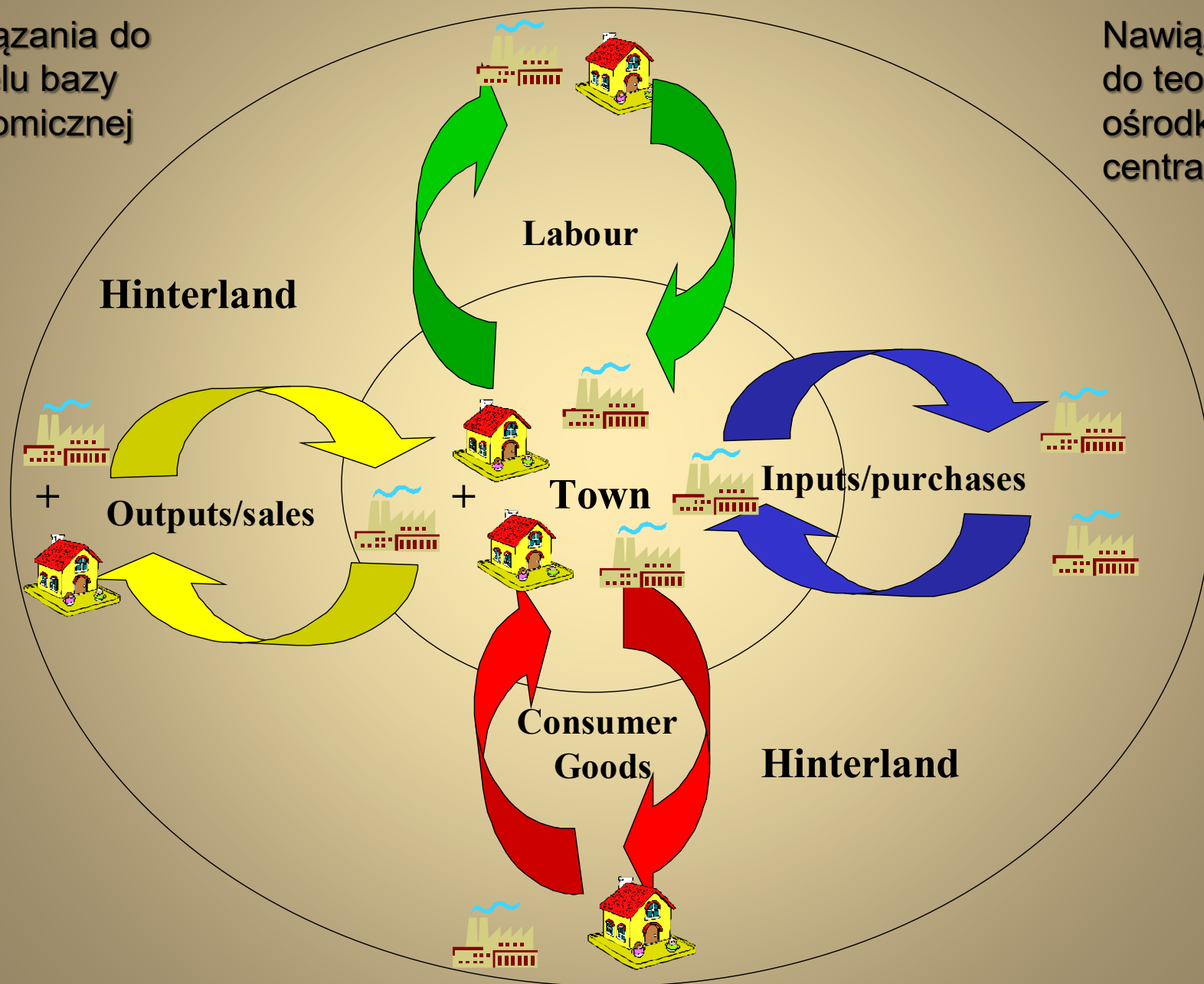
WNIOSKI

- Rozmieszczenie zakupów wyższego i niższego rzędu dokonywanych przez mieszkańców lokalnych obszarów, różni się istotnie
- Te pierwsze bardzo często są realizowane **poza małym miastem**, zwykle w znacznej odległości
- Te drugie **dokonywane są na lokalnym rynku przede wszystkim przez mieszkańców wsi**
- Ośrodki lokalne zlokalizowane w obszarach rolniczych są silniej zintegrowane lokalnie
- Ośrodki o rozwiniętej funkcji turystycznej jak i położone w strefach zurbanizowanych okazują się silnie uzależnione gospodarczo od zewnętrznych rynków

Model możliwych powiązań małego miasta z otoczeniem wiejskim

Nawiązania do
modelu bazy
ekonomicznej
miast

Nawiązania
do teorii
ośrodków
centralnych

WNIOSKI

- Miasta funkcjonujące w strefach rolniczych są stosunkowo silnie zintegrowane ze swoim otoczeniem wiejskim, szczególnie gdy chodzi o funkcjonujące w nim gospodarstwa rolnicze i gospodarstwa domowe (rolników oraz nierolnicze)
- **Niższy poziom lokalnej integracji firm nierolniczych wynika głównie z ich zewnętrznych powiązań kooperacyjnych i produkcyjnych** – zakupy są dokonywane głównie poza ośrodkiem lokalnym – **kraj**, najbliższy ośrodek regionalny
- Tylko małe miasta w obszarach z wyraźną dominacją gospodarki rolnej są silniej powiązane lokalnie
- **Ośrodki turystyczne** są stosunkowo słabo zintegrowane z otoczeniem wiejskim
- Ich **potrzeby gospodarcze są realizowane poza strefą lokalną**, najczęściej w pobliskich ośrodkach ponadlokalnych i regionalnych

WNIOSKI

Funkcjonowanie miast w wysoko zurbanizowanych obszarach dużych aglomeracji miejskich integruje lokalną gospodarkę w układzie rozszerzonym, a więc z uwzględnieniem innych metropolii (bezpośrednie powiązania z Warszawą, Krakowem, Łodzią itd.)

Ośrodki turystyczne i te ze stref silnie zurbanizowanych mają zdecydowanie mniej powiązań lokalnych

Oznacza to, że ich związki gospodarcze z bezpośrednim zapleczem wiejskim są w rzeczywistości niewielkie i mają małe znaczenie gospodarcze

REKOMENDACJE

Typ miasta ma istotne znaczenie w:

- **kształtowaniu wzorców zachowań gospodarczych**
- **na rynku pracy**

ale przede wszystkim w podziale na miasta

- **funkcjonujące w obszarach o dominacji rolnictwa i w strefach peryferyjnych**
- **i obsługujące obszary o funkcjach bardziej złożonych, nierolniczych, często w zasięgu metropolii**

REKOMENDACJE

- **„Odpływ” funkcji centralnych z małych miast skutkuje wzrostem ich marginalizacji**
- **utratą lokalnych powiązań z otoczeniem wiejskim**
- **zachowanie instytucji sektora publicznego, aktywizacja przedsiębiorczych działań na rzecz lokalnego środowiska**
- **to przykładowe działania integrujące obszary lokalne wokół małych miast**

REKOMENDACJE

Chaos przestrzenny, kompozycyjny i funkcjonalny prowadzi do **zatracenia tożsamości małych miast** – jej wykorzystanie mogłoby stać się czynnikiem sprzyjającym rozwojowi

Dążenie do **zachowania, przywrócenia, uzyskania tożsamości przez małe ośrodki miejskie** może być atrakcyjną alternatywą dla transferu ludności na obszary wiejskie w strefach suburbanizacji

Szczekociny

Ozimek

